

6. Ревуцька І.Є., Булеца С.Б. Інститут зареєстрованого партнерства та фактичні шлюбні відносини в Україні і країнах ЄС: поняття й особливості. У книзі: MODERN RESEARCHES: PROGRESS OF THE LEGISLATION OF UKRAINE AND EXPERIENCE OF THE EUROPEAN UNION. URL: DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-43-3/1.27>

7. Сучасні стратегії гендерної освіти в умовах євроінтеграції : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 10–11 вересня 2020 р. / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка; за ред. В. П. Кравця, О. М. Кікінежді. Тернопіль: ТНПУ, 2020. 288 с.

8. EU 4 Gender Equality: Together Against Gender Stereotypes and Gender-Based Violence” URL: <https://eeca.unfpa.org/en/eu-4-gender-equality-programme>

9. Global Gender Gap Report 2022 - World Economic Forum. URL: https://hromady.org/wp-content/uploads/2022/08/WEF_GGGR_2022.pdf

10. Transference-Focused Psychotherapy for Borderline, Narcissistic, and Other Severe Personality Disorders Ukraine Training Frank Yeomans, M.D., Ph.D. Apr. 26-28, 2024.

Кохановський В.О.,

к.ю.н., докторант кафедри приватного права,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

ОСОБИСТЕ НЕМАЙНОВЕ ПРАВО НА ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ ЯК ГАРАНТІЯ ДОТРИМАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Питання гендерної рівності є одним із найактуальніших у сучасному світі, а вираження себе у питанні вибору своєї гендерної ідентичності набуває для кожної людини все більшого усвідомлення особистої свободи у її проявах, видах і формах. Сприяють у наш час такому схвальному ставленню до цього

питання і законодавчі норми права країн розвинутої демократії, а повага до індивідуальності кожної людини закріплена на конституційному рівні. В ст. 23 Конституції України чітко зазначено, що кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей [1]. Таким чином, проблему гендерної рівності можна розглядати, в тому числі, і через призму особистих немайнових прав фізичної особи, значний за обсягом перелік яких закріплено у чинному цивільному законодавстві, і зокрема, через її прояв у праві на індивідуальність. Україна з моменту набуття незалежності активно долучається до європейського і світового руху у питаннях гендерної рівності, перед усім це стосується рівності чоловіків і жінок. Серед міжнародних актів і внутрішнього законодавства з цього питання, якими можна керуватися в процесі реалізації права на гендерну рівність: Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 р. [2], Закон України «Про забезпечення рівних прав жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 р. [3], Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 6 вересня 2012 р. [4], Наказ Мінсоцполітики України «Про затвердження Інструкції щодо інтеграції гендерних підходів під час розроблення нормативно – правових актів» від 7 лютого 2020 р. [5] та ряд ін.

Серед низки особистих немайнових прав фізичної особи ст. 300 Цивільного кодексу України [6] (далі – ЦК України) регулює питання права на індивідуальність фізичної особи, стверджуючи перед усім, що фізична особа має право на індивідуальність (ч. 1) і що фізична особа має право на збереження своєї національної, релігійної, мовної самобутності, а також право на вільний вибір форм та способів прояву своєї індивідуальності, якщо вони не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства (ч. 2).

Під поняттям «індивідуальність» як об'єкта права на індивідуальність цивілісти розуміють особисте немайнове благо фізичної особи, яке включає

сукупність її психічних властивостей, характерних рис, а також життєвий і професійний досвід, що вирізняють її від інших індивідумів, включаючи до структури індивідуальності цілу низку особливостей фізичної особи, пов'язаних з її національною, культурною, релігійною, мовною та іншою самобутністю [7, С. 442]. Повною мірою до наведеного переліку можна віднести також гендерну самобутність, доповнивши його цією надзвичайно важливою особливістю фізичної особи і розуміючи, що весь комплекс особистих немайнових прав нині спрямований на доповнення і забезпечення права на гендерну рівність: право на життя і право на охорону здоров'я, право на свободу і особисту недоторканість, право на сім'ю, право на повагу до честі і гідності тощо. Слід зазначити, що у сучасному світі поняття гендеру охоплює розуміння соціально закріплених ролей, поведінки, діяльності і характерних ознак, які певне суспільство вважає належними передусім чоловікам і жінкам. Втім, тепер не твоя біологічна стать визначає ким ти є – чоловіком чи жінкою, чи іншим видом гендеру, а соціально закріплена роль. Наприклад, «rungender» ототожнює себе з третьою статтю – і так виявляє свій гендерний вибір. Нині видів гендерів налічується більше 50, а за більш ґрунтовними дослідженнями – більше 300. Право ж на гендерну індивідуальність полягає, виходячи із цього, також у можливості фізичної особи володіти обраною гендерною індивідуальністю, тобто бути визнаним носієм такого особистого немайнового блага як право на гендерну індивідуальність у комплексі права на індивідуальність, зберігати свою гендерну самобутність, поряд із національною, культурною, релігійною, мовною самобутністю, які гарантуються ст. 11 Конституції України; користуватись своєю гендерною індивідуальністю, а саме – обирати форми і способи її прояву, в разі, якщо це не заборонено законом або не суперечить моральним засадам суспільства. Тим не менш, слід пам'ятати, що окремі прояви індивідуальності можуть обмежуватись за певними критеріями, які у нашому випадку пов'язуються скоріше із питаннями здоров'я, медицини, сімейними, віковими, моральними та рядом інших, які можуть спричинити шкоду

здоров'ю самої особи або членам його сім'ї, неповнолітнім особам тощо. Окрім того, право на гендерну індивідуальність полягає також у можливості фізичної особи створювати та змінювати свою індивідуальність залежно від уроджених чи особистих уподобань і поглядів. Так, на думку ряду цивілістів, створення та зміна індивідуальності особи піддається навіть певній комерціалізації, оскільки «окремі особи, які займають відповідне становище у публічній сфері, задля успішності своєї діяльності витрачають чималі кошти для формування чи зміни свого іміджу» [7, С. 443]. Йдеться, серед іншого, і про зміну (корекцію) статі, пластичні та інші операції, нарощування волосся чи позбавлення від нього, вживання гормональних та інших подібних препаратів, а також про зміну іміджу, виправлення вимови і зміну голосу, манер, нанесення татуювань чи відповідного макіяжу (гриму) та ін. дії фізичної особи, які підкреслюють її гендерний вибір.

Як висновок зазначимо, що фізична особа у сучасних умовах суспільного сприйняття і позитивного ставлення до проявів гендерної незалежності в Україні вправі вимагати захисту у випадку будь – яких порушень права на індивідуальність, включаючи право на гендерну індивідуальність. З метою здійснення останнього фізична особа може вимагати захисту у випадках, коли їй створюють перешкоди у реалізації даного права і коли вчиняють дії, якими це право оспорується, не визнається чи порушується. Захист права на гендерну індивідуальність може здійснюватися на підставах і в порядку, передбачених главою 3 та статтями 275-280, 1166-1168 ЦК України.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96 – ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 року № 995_207. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text (Дата звернення: 25.04.2024)

3. Про забезпечення рівних прав жінок і чоловіків. Закон України від 08 вересня 2005 року № 2866–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561.

4. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06 вересня 2012 року № 5207–VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 32. Ст. 412.

5. Про затвердження Інструкції щодо інтеграції гендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів: наказ Міністерства соціальної політики України від 07 лютого 2020 року № 86. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0211-20%20#Text> (Дата звернення: 25.04.2024)

6. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 травня 2003 року № 435–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.

7. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2-х т. 6-те вид., перероб. і допов. / за заг. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.

Кузьменко О.В.,

д.ю.н., професорка, Заслужена діячка науки і техніки,
завідувачка кафедри публічного та міжнародного права,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Традиційні гендерні ролі в Україні мають глибокі корені та формувалися протягом століть. Чоловіки традиційно асоціювалися з ролями захисників, добувачів та лідерів. Вони займали домінуючі позиції у політиці, економіці та соціальному житті. Роль чоловіка як голови родини була укорінена у суспільній